

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 6 april 1945 kl. 7 em.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder för uppgörande av riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 39, hava herrar *Gustavson* och *Arrhén* hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville begära, att en kommitté av personer, som äga ingående kännedom om fiskelägenas näringsliv, arbetsorganisation och bebyggelse samt förfarenhet i plantekniska och praktiska värv, tillsättes med uppdrag att framkomma med förslag till riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till den med förenämnda motion likalydande, i andra kammaren väckta motionen nr 70.

Över motionen hava i vederbörlig ordning utlåtanden inhämtats från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, kammarkollegium, byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen samt egnahemsstyrelsen, varjämte Svenska västkustfiskarnas centralförbund beretts tillfälle inkomma med yttrande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför i huvudsak följande:

Länsstyrelsen vill icke bestrida, att det finns planer, som äro mindre lämpliga. De fastställda planer, beträffande vilkas huvuddrag det nu sagda gäller, torde emellertid samtliga vara av gammalt datum. Att äldre planer kräva omarbetning är icke något säreget för Bohusläns fiskelägen utan en välkänd företeelse på många håll och ganska naturlig med hänsyn till den utveckling, som såväl stadsbyggnadslagstiftningen som stadsplanekonsten undergått under senare år. Omarbetning av gamla planer och de kostnader detta medför måste man alltid räkna med.

Även i under senare tid fastställda planer kunna brister finnas. Dessa brister torde emellertid i regel antingen vara föranledda av alltför schematiska och stränga krav på rymlighet i äldre byggnadsområden enligt den praxis, som rådde vid tiden för planens fastställande eller också gälla mindre betydelsefulla förhållanden. I det förra fallet torde rättelse numera relativt lätt kunna åstadkommas, sedan tillämpningen av gällande författningar under de sista åren gjorts väsentligt smidigare än som tidigare varit vanligt. Sålunda har man i praxis blivit mera benägen att åt vederbörande myndigheter, närmast byggnadsnämnderna, under

förutsättning att de till sitt förfogande hava stadsarkitekt eller annat motsvarande sakkunnigt biträde, giva en betydligt vidsträcktare befogenhet att meddela undantag från eljest gällande bestämmelser angående bebyggelsen än som förr ansågs lämpligt. I båda fallen torde bristerna i allmänhet relativt lätt kunna undanröjas, om vederbörande samhälle eller markägare genom kvalificerad stadsplanetekniker framlägger förslag till rättelse.

Länsstyrelsen erinrar om att fiskarebefolkningen vid flera tillfällen visat sig föredraga en modern hamn med kajer, som möjliggöra biltrafik och lastanordningar av helt annan art än tidigare, framför att bevara den äldre bebyggelsen och dess karaktär. Länsstyrelsen har i vissa fall lyckats finna lösningar, som i vissa delar bevara den äldre bebyggelsen, medan fiskarens intresse för moderna hamnbyggnader kunnat tillgodose i andra delar av hamnen.

Frågan i vad mån gamla sjöbodar och annan gammal bebyggelse böra vika för att tillgodose modern fiskehamnstrafik eller vår tids krav vid utvecklingen i allmänhet av ett livaktigt fiskeläge eller i vad mån dispositioner för att möjliggöra för fisket erforderliga byggnader böra vidtagas torde icke kunna bestämmas genom allmänna riktlinjer, uppdragna av en kommitté, utan endast efter ett kunnigt och omsorgsfullt detaljstudium i varje särskilt fall.

Länsstyrelsen vill ej förneka, att arbetet med upprättande och fastställande av planer i många fall försenats och att detta med åtföljande långvariga byggnadsförbud medfört olägenheter, men detta torde i regel bero på någon av följande omständigheter, nämligen att samhället anlitat stadsplanerare, som icke varit uppgiften vuxen och vilkens förslag därför icke kunnat fastställas, att den anlitate stadsplaneraren av skilda anledningar och utan eget förvållande blivit försenad med arbetet, att erforderliga penningmedel till planarbetets bedrivande icke alltid stått till förfogande, samt att det under nuvarande stora brist på stadsplane-fackmän icke varit möjligt att få planarbetena igångsatta och genomförda inom rimlig tid.

Bortsett från att tillräckliga penningmedel ställas till förfogande torde den viktigaste åtgärden för att hindra förseningar vid planernas utförande och fastställande vara, att det göres möjligt för våra samhällen att i erforderlig utsträckning få tillgång till väl kvalificerade stadsplane-fackmän. Ur denna synpunkt synes det vara av synnerlig vikt, att frågan om utbildning av ett tillräckligt stort antal fackmän och deras fördelning över landet snarast möjligt vinner sin lösning.

Att lösa frågorna om reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen genom utarbetande av allmänna riktlinjer, som motionen syftar till, torde icke låta sig göra. En sådan generalisering, som dylika riktlinjer lätt skulle leda till, synes snarare kunna motverka den individuella behandling av varje särskilt samhälles egenartade behov, som just i dessa samhällen är särskilt påkallad.

Länsstyrelsen anser sig icke kunna tillstyrka tillsättandet av den i motionen föreslagna kommittén. Skulle emellertid ytterligare utredning i frågan anses påkallad, föreslår länsstyrelsen, att ärendet överlämnas till 1942 års stadsplane-utredning.

Kammarkollegium anför bland annat, att då förhållandena i de olika fiskelägena äro högst växlande och det framför allt är fråga om en anpassning efter de lokala förhållandena i de särskilda fallen, kollegiet ställer sig tveksamt till

det praktiska värdet av att uppställa ytterligare allmänna principer för ifrågavarande planlägningsarbeten. Den föreslagna utredningen skulle närmast kunna få betydelse för länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län för dess fortsatta arbete med hithörande planändren. Skulle länsstyrelsen finna en sådan utredning vara av värde, anser sig kollegiet icke böra avstyrka bifall till motionärernas hemställan.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att upprättade förslag till stadsplaner för fiskelägen i Bohuslän i regel visat sig icke vara tillfredsställande, enär tillräckliga hänsyn icke tagits till de inom fiskelägena rådande speciella förhållandena. Endast i enstaka fall och då vanligen först efter upprepade omarbetningar hava dessa planförslag blivit antagna och fastställda. Nödvändigheten av att få till stånd smidiga planer, som icke alltför rigoröst gått fram över den befintliga bebyggelsen, har ofta icke stått klart för vederbörande planförfattare, vilket även sammanhänger med bristen på utbildade och vana stadsplanemän.

Byggnadsstyrelsen erinrar vidare om att på enskilt initiativ tillsatts en kommitté med uppdrag att penetrera de frågor, som sammanhånga med bristerna i regleringen och kontrollen av bebyggelsen i särskilt äldre, traditionsbetonade samhällsbildningar, samt att göra de framställningar om åtgärder, som kunde befinnas lämpliga. I fråga om utbildning av stadsbyggnadsfackmän har i mars 1944 gjorts en framställning till chefen för eklestastikdepartementet.

Den i föreliggande motion begärda kommitténs arbetsfält skulle åtminstone delvis komma att sammanfalla med den redan befintliga enskilda kommitténs. Byggnadsstyrelsen anser sig icke böra motsätta sig, att en kommitté med statlig auktoritet tillsättes. Det torde kunna förutsättas, att en sådan kommitté tillvarar det av den enskilda kommittén redan utförda utredningsarbetet. Styrelsen anser sig dock böra framhålla, att även om utarbetande av riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen, vilket skulle bli den statliga kommitténs egentliga uppgift, kan vara till gagn för lösning av ifrågavarande spörsmål, det dock ytterst kommer an på att stads- eller byggnadsplaner, som smidigt anpassa sig efter de olika fiskelägenas lokala förhållanden och behov, uppgöras samt att det blir möjligt att få tillgång till fackmän, som kunna åtaga sig dessa uppgifter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som uppger sig äga kännedom om de i motionen påtalade olägenheterna endast i vad avse de områden, som beröras av fiskehamnsanläggningar, anför bland annat följande. Nu gällande stadsplanelag torde i och för sig ej lägga hinder i vägen för reglering och planläggning av bebyggelsen inom fiskelägena även enligt fullt moderna begrepp under hänsynstagande ej enbart till tekniska utan även till ekonomiska, sociala och allmänt kulturella synpunkter. De olägenheter, som enligt motionärerna åsamkats dylika samhällen genom att vid upprättandet av byggnadsplaner tillräcklig hänsyn ej tagits till ovanstående synpunkter, torde sålunda knappast kunna hänföras till brister i lagstiftningen utan kunna, såsom i motionen antydes, bero på praxis och därpå, att vederbörande förrättningsman saknat tillräcklig erfarenhet och möjlighet att riktigt bedöma föreliggande speciella problem. Det torde i sådant fall kunna antagas, att av motionärerna efterlysta riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i fiskelägen skulle kunna bli till nytta i förevarande avseende. Dylika riktlinjer böra självfallet avse icke endast förhållanden i Bohuslän utan fiskelägen i allmänhet.

Lantbruksstyrelsen förordar bifall till motionen på i densamma anförda skäl.

Egnahemsstyrelsen vitsordar att regleringen av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen otvivelaktigt stött på särskilda svårigheter och framhåller därjämte i huvudsak följande. Hela det lagstiftningskomplex som avser stadsplanering och byggnadsverksamhet är för närvarande föremål för översyn. Inom 1942 års stadsplaneutredning vore utredningsarbetet beräknat bliva slutfört under första halvåret 1945. Under sådana förhållanden synes det egnahemsstyrelsen lämpligt att, innan åtgärd i det av motionärerna angivna syftet överväges, avvakta resultatet av nyssnämnda snart slutförda utredning. Under den vidare behandlingen av det eller de förslag, som sålunda äro att förvänta, lärer tillfälle icke komma att saknas för vederbörande lokala myndigheter och även ortsbefolkningen att giva till känna sina speciella synpunkter och önskemål. Egnahemsstyrelsen finner med hänsyn till det nu anförda att med frågan om tillsättande av en sådan kommitté, som av motionärerna föreslås, tills vidare lämpligen bör anstå.

Svenska västkustfiskarnas centralförbund anför i huvudsak följande:

I de äldre kustsamhällena i Bohuslän är bebyggelsen tät. Den till byggnad hörande tomtplatsen utgöres ofta endast av den mark, som huset står på. Marken mellan husen är i vissa fall en del av den stamfastighet, från vilken tomtplatserna avstyckats. Den nyttjas av samhällets innevånare som allmän väg. Man färdas således icke blott på speciella vägar eller gator, utan man tar sig fram överallt mellan husen. Man har icke användning för den fria mark, som en glesare bebyggelse skulle ge. Då man är oberoende av kravet på lämpliga tomtformer, inpassas husen i terrängen så, att byggnaderna placeras på de därför bäst lämpade punkterna. Detta är med hänsyn till undvikande av dyrbar grundsprängning av stor ekonomisk betydelse. Det är även värdefullt, att man kan röra sig fritt mellan husen och över allt välja den kortaste och bekvämaste vägen. Det är uppenbart, att denna bebyggelseart och denna typ av fastighetsindelning i princip är ändamålsenlig för de samhällen, det här är fråga om.

Det är emellertid också tydligt, att gällande stadsplanelagstiftning, vilken som regel förutsätter stora tomter och husavstånd samt en uppdelning av marken i gator och kvarter och all kvartersmarkens fördelning på tomterna, åtminstone såsom den enligt gällande praxis tillämpas, icke är anpassad för denna sorts bebyggelse.

I många samhällen har man under en lång följd av år med anlitande av anbefallda sakkunniga arbetat med sina planfrågor och på dem lagt ut avsevärda belopp, men trots detta kommit till resultat, som man funnit mycket nedslående. Ett flertal exempel härpå anføres av förbundet.

Fiskare ha, när de på mycket oregelbundna tider komma hem från sitt hårda arbete på sjön, ofta varken tid eller förutsättning att ägna sig åt de genom omständliga föreskrifter invecklade stadsplanefrågorna och få därigenom små möjligheter att bevaka sina intressen med påföljd som ovan antytts. Det är därför nödvändigt att genom personer, som äro väl insatta i deras förhållanden, få utrett, vilka former för bebyggelse reglering och fastighetsbildning, som kunna tänkas lämpliga för fiskelägena.

Med anledning av det sålunda anförda tillstyrker förbundet på det livligaste bifall till motionen.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Utskottet.

Den i motionen väckta frågan anser utskottet vara värd beaktande. Ty utan tvivel förhåller det sig så, att reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen i många fall icke äro tillfredsställande. Såsom motionärerna framhållit och som även bestyrkts av de i ärendet avgivna yttrandena, beror dock icke detta på att gällande författningar på området, stadsplanlagen och byggnadsstadgan, skulle lägga hinder i vägen för en rationell lösning av ifrågakvarande problem. Dessa författningar innehålla icke några på denna fråga inverkan bestämmer, som äro av tvingande natur eller för vilka dispens icke kan lämnas. Såsom framgår av det utav länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län avgivna yttrandet har det i syfte att möjliggöra en smidig anpassning efter ortsförhållandena också blivit allt vanligare att lämna vederbörande byggnadsnämnder befogenhet att meddela undantag från eljest gällande bestämmelser angående bebyggelsen, under förutsättning att byggnadsnämnderna till sitt förfogande hava stadsarkitekt eller annat motsvarande sakkunnigt biträde. Missförhållandena torde fastmer hava sin grund däri, att det brustit när det gällt att med tillämpning av gällande författningar i praktiken utforma med hänsyn till de skiftande och egenartade förhållandena inom de bohuslänska fiskelägena ändamålsenliga stadsplaner. Och detta torde i sin tur främst sammanhänga med bristen på stadsplanetekniker, som äro förtrogna med de speciella problem som yppa sig inom dessa fiskelägen.

Motionärerna hava nu föreslagit utarbetande av allmänna riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i nämnda fiskelägen. Utskottet måste dock ställa sig mycket tveksamt inför detta förslag. Det måste nämligen vara ytterligt svårt att upprätta dylika riktlinjer, som lämpa sig för alla de skiftande förhållanden som här förekomma. Genom utfärdandet av dylika direktiv är det väl fara värt, att en nödvändig individuell prövning skulle försvåras och att alltså syftet med motionen icke skulle främjas utan snarare motverkas. Av största vikt torde i stället vara att erfarna och med förhållandena väl förtrogna stadsplanetekniker, som kunna ägna bebyggelsefrågorna ett individuellt studium, stå till förfogande i erforderlig utsträckning.

I detta sammanhang må framhållas, att enligt vad utskottet erfarit 1942 års stadsplaneutredning inom den närmaste tiden kommer att framlägga förslag till nya bestämmelser i hithörande ämnen. Ehuru detta förslag icke lär komma att innehålla några för bebyggelsen i de bohuslänska fiskelägena speciella föreskrifter, torde dock även ortsmyndigheterna vid remissbehandlingen av sagda förslag få tillfälle att framlägga sina synpunkter. I avvaktan på stadsplaneutredningens förslag och vad som kan framkomma under dess vidare behandling anser utskottet i allt fall skäl saknas för riksdagen att begära någon utredning av det slag som av motionärerna ifrågasatts.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kam-
marens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 mars 1945.

På utskottets vägnar:

G. HEÜMAN.

Närvarande: herrar *Heüman, Franzon, Nils Elowsson, Birger Andersson,*
Emil Petersson, Rosenberg*, Carl Eric Ericsson och Wahlund*.*

* Ej närvarande vid justeringen av utlåtandet.
